

แม้ตะวันออกกลางยังคงเป็นภูมิภาคที่รัฐเป็นศูนย์กลางอำนาจ ระบบรัฐแบบเวสต์ฟาเลียยังคงดำรงอยู่เช่นเดิมมีเสื่อมคลาย แต่ตะวันออกกลางในรอบ ๑ ทศวรรษที่ผ่านมาที่มีพัฒนาการใหม่ ๆ เกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นความโดดเด่นของตัวแสดงสำคัญ ๆ ในภูมิภาคอย่าง ซาอุดีอาระเบีย ตุรกี อิหร่าน และการถือกำเนิดขึ้นของกลุ่มติดอาวุธ จำนวนมาก อันส่งผลให้เกิดสภาพรัฐอ่อนแอ

การเข้ามามีอิทธิพลบทบาทมากขึ้นของมหาอำนาจโลกอย่างรัสเซียและจีน การกำเนิดกลุ่มก้อนที่เผชิญหน้ากันครั้งใหม่ระหว่างฝ่ายที่ต้องการอย่างรัสเซีย “ปรับเปลี่ยนแก้ไข” กับพวกที่ต้องการรักษา “สถานภาพเดิม” เอาไว้

นอกจากนั้น เรายังเห็นการลดความสำคัญของปัญหาความขัดแย้ง ระหว่างอาหรับกับอิสราเอล รวมถึงแนวคิดการสร้างเอกภาพ ในหมู่รัฐอาหรับที่เสื่อมถอยลงไป

ทั้งหมดนี้คงสามารถสรุปได้ว่าการเปลี่ยนแปลงในตะวันออกกลางขณะนี้ เป็นสถานการณ์ที่ระเบียบภูมิภาคเดิมกำลังถูกท้าทายอย่างหนัก ขณะที่ระเบียบใหม่ก็ยังคงไม่ได้ก่อตัวขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม

ระเบียบตะวันออกกลางในรอบ ๑ ทศวรรษ
A Decade of Middle East's Regional Order From Arab Spring to COVID-19

ระเบียบตะวันออกกลาง ในรอบ ๑ ทศวรรษ

จากอาหรับสปริงถึงโควิด-๑๙

บรรณาธิการ
จิรยุทธ์ สินธุพันธุ์
ผู้เขียน
ศราวุฒิ อารีย์

ระเบียบตะวันออกกลางในรอบ ๑ ทศวรรษ: จากอาหรับสปริงถึงโควิด-๑๙
"A Decade of Middle East's Regional Order: From Arab Spring to COVID-19"

ISBN 978-616-407-570-2

ราคา 299 บาท

ระเบียบตะวันออกกลาง
ในรอบ 1 ทศวรรษ:
จากอาหรับสปริงถึงโควิด-19
“A Decade of Middle East’s Regional
Order: From Arab Spring to COVID-19”

ระเบียบตะวันออกกลางในรอบ 1 ทศวรรษ: จากอาหรับสปริง
ถึงโควิด-19

“A Decade of Middle East’s Regional Order: From
Arab Spring to COVID-19”

ISBN

978-616-407-570-2

ผู้เขียน

ศราวุฒิ อารีย์

รูปเล่ม

สุกฤษฎี บุญญา

พิมพ์ครั้งที่ 1

ธันวาคม 2563

เจ้าของ

สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อาคารประชาธิปไตย-รำไพพรรณี ชั้น 7 ถนนพญาไท แขวงวังใหม่

เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330

โทร. 02-218-7464

จัดจำหน่ายโดย

ศูนย์หนังสือแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อาคารวิทยกิตติ์ ชั้น 14 ซอยจุฬาลงกรณ์ 64 ถนนพญาไท

แขวงวังใหม่ เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330

พิมพ์ที่

พจก. ศรีบูรณคอมพิวเตอร์-การพิมพ์

95/84 ถ.สุขสวัสดิ์ ต.ในคลองบางปลากด พระสมุทรเจดีย์

จ.สมุทรปราการ 10290

โทร. 02-816-2221, 02-023-1679

สารบัญ

คำนำบรรณาธิการ	5
คำนำจากผู้เขียน	7
บทที่ 1 : บทนำ	15
บทที่ 2 : สภาวะโง่เงาการเมืองภายในกับความเคลื่อนไหว ระดับภูมิภาค: 'รัฐอ่อนแอ' และการประกอบสร้าง ความมั่นคงทางชาติพันธุ์-ศาสนา	41
บทที่ 3 : พันธมิตรท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงทาง ภูมิรัฐศาสตร์: ขั้วอำนาจกับรูปแบบความเป็นมิตรและศัตรู	71
บทที่ 4 : ภาวะมหาอำนาจหลายขั้วในตะวันออกกลาง: จีน รัสเซีย สหรัฐฯ และยุโรป	133
บทที่ 5 : ภาวะแทรกซึมจากภายนอกและระดับความเป็น อิสระของภูมิภาค	159
บทสรุปและอภิปรายผล	193
บรรณานุกรม	208

คำนำบรรณาธิการ

หนังสือเรื่อง **ระเบียบตะวันออกกลางในรอบ 1 ทศวรรษ: จากอาหรับสปริงถึงโควิด-19** เล่มนี้เป็นหนังสือที่มาทันกาลในยุคสมัยที่โลกกำลังพุดถึงระเบียบโลกใหม่ ทั้งจากเปลี่ยนแปลงในเชิงภูมิรัฐศาสตร์และจากการแพร่กระจายของโรคระบาดที่เราทุกคนคาดไม่ถึง

ศราวุฒิ อารีย์ คั่นคว่ำและเขียนหนังสือเล่มนี้ขึ้นมาในช่วงเวลาเกือบครึ่งปี ที่ผู้เขียนและคนเกือบทั้งโลกต้องถูกจำกัดบริเวณอยู่ภายในบ้านเพื่อลดอัตราการระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ที่ทำให้โลกปั่นป่วนมาตั้งแต่ปลายปีคริสต์ศักราช 2019 หนังสือเล่มนี้เป็นผลงานที่มาจากสติปัญญาและความเชี่ยวชาญของผู้เขียนที่สั่งสมมานานหลายปีและยากที่จะหาใครเทียม ในมุมหนึ่งนั้นการระบาดของเชื้อไวรัสในคราวนี้จึงเป็นแง่งามที่จุดประกายให้ผู้เขียนได้กลั่นกรองความคิดและประสบการณ์ของตนออกมาเป็นหนังสือที่อยู่ในมือของท่านผู้อ่านเล่มนี้

ในนามของสถาบันเอเชียศึกษา ต้องขอขอบคุณผู้เขียนที่ได้ทุ่มเทพลังทางปัญญาเพื่อเขียนหนังสือเล่มนี้ขึ้นมา ขอขอบคุณคณะทำงานศูนย์สื่อสารและสิ่งพิมพ์ของสถาบันที่ช่วยกันสร้างให้หนังสือเล่มนี้เป็นรูปเป็นร่าง และขอขอบคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุรัตน์ โหระชัยกุล แห่งคณะรัฐศาสตร์ และ ศูนย์อินเดียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่กรุณาอ่านประเมินหนังสือเล่มนี้อย่างละเอียดและให้คำแนะนำในการปรับปรุงให้หนังสือเล่มนี้เป็นหนังสือที่ดีที่สุดเล่มหนึ่ง ที่เกี่ยวกับตะวันออกกลางและระเบียบโลกใหม่

จิรยุทธ์ สินธุพันธุ์
สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คำนำจากผู้เขียน

ก่อนหน้าทีโลกจะเผชิญกับการแพร่ระบาดของ COVID-19 ได้ไม่นาน วิกฤตการณ์เผชิญหน้ากันระหว่างสหรัฐฯ กับอิหร่านในช่วงต้นเดือนมกราคม 2020 ถือเป็นเรื่องที่สร้างความตื่นตระหนกเป็นอย่างยิ่ง หลายฝ่ายเชื่อว่าวิกฤตการณ์ดังกล่าวอาจนำไปสู่สงครามใหญ่หรืออาจกลายเป็นสงครามโลกครั้งใหม่ก็เป็นได้ แต่สุดท้ายการเผชิญหน้ากันก็ไม่ได้ลุกลามบานปลาย ทั้ง 2 ฝ่ายได้ตอบโต้กันไปมาก่อนที่จะเลิกกันไป สังคมไทยให้ความสนใจกับเรื่องนี้ไม่น้อย ซึ่งก็เหมือนกับสังคมโลกส่วนใหญ่ที่ติดตามพัฒนาการที่เกิดขึ้นอย่างใกล้ชิด มีนักวิชาการด้านต่างๆ ออกมาวิเคราะห์แสดงความคิดเห็นมากมายผ่านสื่อและเวทีวิชาการมากมาย ผมเองก็เป็นหนึ่งในนั้น ในฐานะที่เป็นผู้สนใจการเมืองและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของภูมิภาคตะวันออกกลาง

หนึ่งในเวทีวิชาการสำคัญที่ผมได้รับเกียรติให้เข้าไปร่วมแสดงความคิดเห็นคือ เวทีของคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (จัดขึ้นเมื่อวันที่ 11 มกราคม 2020) หัวข้อที่ร่วมพูด

คุยในวันนั้นใช้ชื่อว่า ‘World War III: วิกฤตการณ์ความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับอิหร่าน’ โดยมี ศ.ดร. จรัญ มะลูลีม และ รศ. ดร. ปณิธาน วัฒนายากร ร่วมแลกเปลี่ยนด้วย ทั้ง 2 ท่านเป็นนักวิชาการคนสำคัญของวงการวิชาการไทย เป็นผู้มีประสบการณ์ด้านการต่างประเทศอย่างโชกโชน อันทำให้เวทีเสวนาวันนั้นมีสีสัน คนที่เข้าร่วมต่างได้รับข้อมูลความรู้และมุมมองอันเป็นประโยชน์ยิ่ง แต่สำหรับผมความพิเศษของเวทีเสวนาในวันนั้นคือช่วงซักถาม อาจารย์ ดร. ภูมิ พวงศ์เจริญ จากคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในฐานะผู้ดำเนินการเสวนา ถามผมว่า ‘ขณะที่ระเบียบเก่าของตะวันออกกลางกำลังถูกกัดกล่อนทำลายลงไป อะไรคือระเบียบใหม่ เกิดการเปลี่ยนแปลงอะไรที่สำคัญอันทำให้ประเทศไทยต้องศึกษาติดตามความเคลื่อนไหว?’ ผมจำไม่ได้ว่าได้ตอบคำถามดังกล่าวไว้ว่าอย่างไร แต่ที่จำได้คือยังไม่พอใจกับคำตอบที่ตัวเองได้อธิบายไปในวันนั้น จนต้องกลับมานั่งขบคิดและพยายามวิเคราะห์ห้อย่างเป็นระบบอีกครั้งในภายหลัง

หลังวิกฤตอิหร่าน-สหรัฐฯ ผ่านผ่านไป ทุกกลุ่มฝ่ายต่างรู้สึกโล่งอกไปตามๆ กัน แต่ทันใดนั้นโรคระบาดครั้งใหญ่ในชื่อที่เรียกย่อๆ ว่าโควิด-19 ก็เริ่มต้นขึ้น นับตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ 2020 เป็นต้นมา หลายประเทศในโลกได้พยายามแสวงหาแนวทางที่ดีที่สุดในการป้องกันไม่ให้เกิดการแพร่ระบาดในวงกว้าง มาตรการล็อกดาวน์ถูกนำมาปฏิบัติใช้อย่างแพร่หลายในประเทศต่างๆ รวมถึงประเทศไทย ซึ่งได้ชื่อว่าเป็นประเทศที่ประสบความสำเร็จและมีระบบสาธารณสุขที่ดีที่สุดแห่งหนึ่งในโลก สถานการณ์ความเป็นไปเช่นนี้ทำให้การดำเนินชีวิตของผู้คนเปลี่ยนไป ไม่สามารถ